

Preek gehouden op 13 oktober 2024
in de Westerkerk Amsterdam
Ruth 1: 1-22 en Marcus 10: 17-31
door ds. Sytze Ypma

Lieve mensen, gemeente van Jezus Christus,

Het heilig woord van vanmorgen is honger. RA'AF. Er zijn veel soorten honger, de basishonger is die naar voedsel en veiligheid, en voorwaarde voor het stillen van die honger is beschaving, noem het bed-bad en brood... Er heerst ook honger om die beschaving te ondermijnen. Uw burgemeester was deze week doelwit van die tendens. Mocht ze worden uitgezet, dan wil ze wel naar Barcelona.

Er woedt honger in het land. In het bijzonder in Bethlehem. Daar heerst honger, noem het broodhonger.

Bethlehem betekent huis van het brood. Als wij bidden 'geef ons heden ons dagelijks brood', dan vragen we om brood uit Bethlehem. Maar daar wordt geen brood meer gebakken dat Elimelech en zijn gezin voedt. Het brood van Bethlehem was op, er was honger. In plaats van naar de oorzaak te zoeken en te kijken hoe het anders kan, vertrekt Elimelech. Honger stuurt zijn keuzes, brengt hem in beweging, heel begrijpelijk dat hij zijn heil elders zoekt.

Het gezin Elimelech vertrekt en gaat naar Moab, en Moab is een natie, maar net als Bethlehem ook een notie, een manier van leven, van voeden en opvoeden. Moab heeft in de Bijbel een slechte naam. De naam Moab komt van het kind van Lot en zijn dochter. De naam Mo-ab betekent dan ook niet toevallig 'van mijn vader'. Het herinnert aan Sodom, waar chaos dreigt en grenzeloosheid, waar je alleen welkom bent als je voldoet aan de daar geldende maatstaf. Naar die velden, daarheen trekken ze, naar een mentaliteit die ook hier in ons land...

Dit vertrek naar Moab wordt hem aangerekend als een grote zonde, zo blijkt uit wat volgt. Waarom? Omdat Elimelech zijn vertrouwde grond verlaat en zich dan zomaar voedt met ander brood, brood dat niet doordeesemd is van de heilige-geprezen zij/Hij, maar dat is samengesteld uit ideeën en ideologie van afgoden.

Wat lezen we? De gang naar Moab mondt uit in de dood, eerst die van Elimelech zelf en daarna sterven ook zijn beide zonen, Machlon en Kiljon. Elimelechs dood betekent dat alles waar hij voor stond - God is mijn koning- ophoudt. De namen van zijn twee zonen, Machlon en Kiljon, stammen af van werkwoorden die 'ziek worden' en 'wegkwijnen' betekenen.

Intussen waren die twee zonen getrouwd met twee heidense dames uit Moab, Orpha en Ruth. Van de buitenkant waren ze heidens, maar hoe ze van binnen waren, dat blijkt uit het vervolg. Gods wegen laten zich niet vangen in een identiteit die mensen bedenken. Weduwe Naomi, de lieflijke, is erg met haar schoondochters verbonden, en dat vriendelijke van haar voor de vreemdeling, dat werkt aanstekelijk. Haar lieflijkheid doet de Moabitische ook aan haar gehecht raken. Zo gaat dat met vriendelijkheid.

Nu de personen die voor de verleiding van Moab vielen, zijn gevallen, komt er in Naomi weer ruimte voor De Stem, the Voice, nee niet die van Holland, maar van Bethlehem.

De geplaagde Naomi keert terug.

Terugkeer is het sleutelwoord in dit verhaal. Is haar antwoord op wat ze hoort over wat ze achter zich hadden gelaten: in Bethlehem, zo verneemt ze, wordt weer brood gebakken. En

ze luistert weer naar het woord, er komt weer leven in voor haar. En in dat woord woont God, het is Gods roep die haar bereikt daar in de velden van Moab waar zij in rouwkleden is gehuld. En terwijl ze terugkeert, voelt Naomi zich nog van Godverlaten en alleen. Zij wandelt in rouw, 'noem mij Mara' zal ze later tegen haar oude buurvrouwen zeggen, 'bitter ben ik'. In diepe rouw is Naomi. Ze ervaart dat God zich tegen haar heeft gekeerd. En toch keert ze terug, en tegelijk is ze in diepe rouw en Godverlaten.

Rouwen, zegt de Vlaamse rouwkenner Manu Keirse, is werken aan nieuwe betekenis na verlies, en heropbouwen van je leven. Hij noemt vier taken:

- Zie het verlies onder ogen en laat de pijn toe
- Pas je aan aan de wereld van na het verlies
- Leer weer te genieten
- Bewaar dierbare herinnering

Ja ja, op de velden van Moab is dat voor Naomi nog een maatje te groot. Maar zoals je de geur van een bakkerij kunt insnuiven die je doet verlangen naar het vertrouwde brood, zo ruikt Naomi het brood van Bethlehem, en zij keert terug

Dit is geen geografie maar theologie. Hier keert een van God vervreemd mens terug naar God als dieptedimensie in haar leven. In tegenstelling tot de rijke jongeling weet Naomi zich arm, met lege handen keert ze terug, in een geestestoestand van armoede. Hier wordt God in een zielsbedroefde opnieuw geboren.

In het woord voor inkeer zit ook berouw. In dat woord voor berouw zit een werkwoord waar ook het woord sabbath uit stamt, en het betekent iets heel bijzonders, en belangrijks: 'ga zitten, kom tot rust, kom tot jezelf.' Als je nog opgejaagd en onrustig bent, zoek naar wegen om rustig te worden. Als je tot rust komt en weer samenvalt met jezelf, met wie je bent, dan kom je dicht bij dat Koninkrijk van God waar de rijke jongeling zo vurig naar verlangt. 'Jongeling' verwijst in het Hebreeuws naar ontwaken, bewust worden, zien. Als rust in je komt, rust je in jezelf. Iemand als de Joodse Eetty Hillesum wist daarvan, op 17 september 1942 schrijft ze: 'Het levensgevoel is zo groot en sterk en dankbaar in me, dat ik maar helemaal niet meer proberen zal het in één woord uit te drukken. Er is zo een volkomen en volmaakt geluk in me, mijn God. Het is toch weer het beste uitgedrukt met zijn [Julius Spier, AM] woorden: "ruhen in sich". En hiermee is misschien het meest volkomen uitgedrukt mijn levensgevoel: ik rust in mijzelf. En dat mijzelf, dat allerdiepste en allerrijkste in mij, waarin ik rust, dat noem ik "god".'

Naomi keert terug naar binnen, ze wendt zich af van de heidense afgoderij, van de ziekmakende omgangsvormen, het incestueuze waar het kwaad regeert. Ze keert terug, en dat woord betekent vooral, ze keert terug van de verkeerde weg, naar de plek waar God weer haar koning is. God roept haar en ze keert terug en tegelijk voelt ze zich volkomen door God in de steek gelaten.

En ze gaat alleen. Althans, dat wil ze. Want ze wil niet dat haar schoondochters moeten delen in haar bitter lot. *De hand van de Heer is tegen mij.* Als Moabitische vrouwen zullen zij door de inwoners van Bethlehem vast en zeker met de nek worden aangekeken, voorziet Naomi. En de een, Orpha, neemt afscheid van Naomi en gaat terug naar Moab. Ja ook terug, want aanvankelijk wilde ze met Naomi mee naar het broodhuis van de Eeuwige. Orpha betekent 'zij die de rug toekeert', en Ruth betekent 'zij die je vergezelt'. De namen in de Bijbel vertellen hoe het gaat. Maar Ruth blijft, zij gaat met Naomi mee. En zo gingen die beide tezamen. Bestemming Bethlehem.

En de vrouwen van Bethlehem wachten haar op, is dat niet Naomi? En Naomi zegt: *Noem mij niet langer lieflijk, die tijd is voorbij. Bitter ben ik, want vol ben ik weggegaan, en leeg keer ik terug.* Ze beklagt zich bij de vrouwen. De Heer heeft haar laten vallen, in de steek gelaten. Naomi beklagt zich over God, in haar beleving doet God haar dit leed aan. God

laat Naomi's klacht staan, en tegelijk klopt die niet. Ze staat er niet alleen voor. Er is nog iemand bij haar.

Het bittere heeft in dit verhaal niet het laatste woord. Naomi zit vast in haar rouw, heel menselijk, en het verhaal laat haar daarin. Geeft er ruimte aan. In die zin is het boek Ruth heel pastoraal. Blijf bij rouw nabij als Ruth, blij metgezel, naaste.

De boekrol Ruth vertelt ons ook hoe honger ons de verkeerde kant kan opdrijven, naar waar we het makkelijkst worden gevoed, én hoe groot de verdienste is van degene die liefdevol handelt en nabij blijft. Zoals Ruth met Naomi meereist, tegen alle advies in, zo reist ze ook met ons mee. Ruth leert ons dat wie of wat we zijn niet bepaald wordt door het land of de plaats waar we leven, maar door de beker waaruit we drinken en het geestelijk brood dat we eten. Door het voedsel waarmee we onze honger stillen.

Er zijn altijd omstandigheden, goede en slechte. Met God als Heer van ons brood vallen we daar niet mee samen. Als Naomi worden we steeds weer geroepen om de weg terug te gaan, naar de bron. En hoe mooi is het, als we dan de lieflijke zijn.

Amen